

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ی برنامه ریزی درسی

عنوان :

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه براساس پرورش مهارتهای زندگی از دیدگاه

دبیران مطالعات اجتماعی شهر اردبیل

استاد راهنما: دکتر علیرضا عصاره

استاد مشاور: دکتر یحیی مهاجر

استاد داور: دکتر حسن ملکی

پژوهشگر:

حشمت اکبرزاده میرزائق

سال تحصیلی: ۱۳۹۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و تشکر:

حال که به لطف و کرم خدای عزوجل این محمل به سرمنزل رسیده است با دلی سرشار از خضوع، خشوع و مهر و عشق نسبت به ذات اقدس خداوندی وی را شکر و سپاس می گویم که شایستگی تحصیل و پویدن در راه علم و تحقیق را به من عطا فرمود. همچنین بر خود فرض می دانم مراتب تقدیر و تشکر خالصانه و صمیمانه خود را تقدیم عزیزانی نمایم که بدون پشتیبانی و مساعدتهای آنها طی این طریق بسیار بعید و دشوار می نمود:

- از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر علیرضا عصاره که پشتوانه غنی علمی، معنوی و اخلاقی ایشان توشه ارزشمندی بود که قرین این راه گردید و با وجود مشغله فراوان در زمینه های اجرایی، علمی و پژوهش با حوصله و دقت تمام هر فصل را قبل از نگارش فصل بعدی مطالعه کرده و از نظر قالب و محتوا، راهنمایی های بسیار ارزنده ای را ارائه فرمودند، بی نهایت تشکر و سپاسگزاری می نمایم. امیدوارم که شایستگی حفظ سمت شاگردی ایشان را برای همیشه داشته باشم.

- از استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر یحیی مهاجر که زحمات زیادی را متحمل به نوبه خود تقدیر و تشکر را دارم.

- همچنین نهایت تشکر و قدردانی را از جناب آقای دکتر حسن ملکی که قضاوت این کار را به عهده گرفتند را دارم.

- در پایان از پدر و مادر عزیزم و همچنین دوست عزیز و گرانقدرم جناب آقای کاظم منافی شرف آباد و همه دوستانی که در انجام این کار مرا یاری کردند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

تقدیم به همسر مہربانہ

چکیده پژوهش :

تحقیق حاضر با عنوان ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه براساس پرورش مهارت‌های زندگی از دیدگاه دبیران مطالعات اجتماعی شهر اردبیل انجام شد. روش تحقیق تحلیل محتوا برحسب مقوله بندی (پدیده در متن) و تحقیق پیمایشی (نظرسنجی از دبیران شهر اردبیل) و جامعه آماری کل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه و کلیه ی دبیران درس مطالعات اجتماعی شهر اردبیل در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ که بالغ بر ۶۰ نفر می باشند و جهت نمونه گیری ابتدا نمونه گیری خوشه ای از مناطق (جمعاً دو منطقه) شهر اردبیل و سپس با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ۲۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد.

هدف کلی تحقیق " ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه براساس پرورش مهارت‌های زندگی می باشد. پنج سوال تحقیق در رابطه با مهارت‌های مسئولیت پذیری، تصمیم گیری، ارتباط با دیگران، مدیریت هیجانات و خشم و همدلی مطرح شده است. برای پاسخگویی به سوال ها با استفاده از روش اول (تحلیل محتوا) مهارت‌های مذکور هر کدام جهت بررسی متن به ریزمؤلفه هایی تقسیم شدند و اقدام به بررسی متن شد. و در روش دوم (تحقیق پیمایشی: نظرسنجی از معلمان کتاب مطالعات اجتماعی شهر اردبیل) پرسشنامه ای محقق ساخته، مشتمل بر ۲۵ سوال برای جمع آوری اطلاعات استفاده شد. در روش اول از روشهای آمار توصیفی (فراوانی، نمودار ، درصد و ...) برای پاسخگویی به سوالات استفاده شد و در روش دوم علاوه بر استفاده از روشهای آمار توصیفی، برای پاسخگویی به سوالات از آزمون خی دو استفاده شد نتایج به دست آمده نشان می دهد:

با توجه به نتایج به دست آمده از روش اول، از بین مهارت‌های مذکور، مهارت مسئولیت پذیری (۳۳/۸۷٪) ارتباط با دیگران (۳۳/۸۷٪) و تصمیم گیری (۲۴/۸۹٪) در کتاب مورد توجه بوده است ولی مهارت مدیریت هیجانات (۳/۲۲٪) و همدلی (۴/۸۳٪) پرورش نداده شده است. اما در خصوص روش دوم باید گفت که نظرات دبیران مطالعات اجتماعی نیز همسو با یافته های روش اول پژوهش می باشد به این معنی که معلمان نیز براین باورند که کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه، مهارت‌های مسئولیت پذیری (خی دو مشاهده شده: ، ارتباط با دیگران و تصمیم گیری را پرورش می دهد، اما توجه چندانی به مهارت های مدیریت هیجانات و همدلی ندارد در مورد مهارت‌های اخیر می توان گفت که فرض صفر تایید می شود.

کلید واژه ها: مهارت‌های زندگی، مسئولیت پذیری، تصمیم گیری، ارتباط با دیگران، مدیریت هیجان ها، همدلی، مطالعات اجتماعی

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق

- ۱ - مقدمه
- ۲ - بیان مسئله
- ۳ - ضرورت و اهمیت موضوع.....
- ۳ - اهداف تحقیق.....
- ۴ - سؤالات تحقیق.....
- ۴ - تعاریف نظری و عملی پژوهش.....

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه تحقیق

- ۲-۱: مقدمه
- ۲-۲: مبانی نظری و ادبیات تحقیق.....
- ۸ - تعاریف مهارت‌های زندگی.....
- ۹ - تاریخچه و ضرورت آموزش مهارت‌های زندگی
- ۱۰ - برنامه آموزش مهارت‌های زندگی.....
- ۱۱ - اهمیت مهارت‌های زندگی.....
- ۱۲ - اهداف آموزش مهارت‌های زندگی.....
- ۱۳ - اهداف آموزش جهانی مهارت‌های زندگی.....
- ۱۴ - ابعاد آموزش مهارت‌های زندگی.....
- ۱۵ - روش‌های آموزش مهارت‌های زندگی.....
- ۱۷ - نظریه های یادگیری مرتبط با آموزش مهارت‌های زندگی.....
- ۲۰ - ویژگی‌های بارز رشدی نوجوانان ۱۱ تا ۱۴ ساله و دلالت‌های آن بر آموزش مهارت‌های زندگی.....
- ۲۳ - مهارت‌های اصلی و پایه ای زندگی.....
- ۲۴ - مسئولیت پذیری.....
- ۲۵ - تعریف مسئولیت پذیری.....
- ۲۶ - انواع مسئولیت پذیری.....

- ۲۶..... ابعاد مسئولیت پذیری.....
- ۲۷..... مهارت حل مسئله و تصمیم گیری.....
- ۲۸..... مراحل فرایند حل مسئله.....
- ۲۹..... مهارت تصمیم گیری.....
- ۲۹..... تعاریف تصمیم گیری.....
- ۳۰..... تئوری تصمیم گیری.....
- ۳۱..... مهارت برقراری ارتباط مؤثر.....
- ۳۳..... ضرورت مهارت مؤثر.....
- ۳۴..... موانع برقراری ارتباط مؤثر.....
- ۳۴..... گامهای برقراری رابطه ی مؤثر.....
- ۳۵..... هیجانها چیستند؟.....
- ۳۶..... اصول موضوعی هیجانها.....
- ۳۷..... ضرورت مهارت مدیریت هیجان ها.....
- ۳۷..... موانع مدیریت هیجانها.....
- ۳۹..... راهبردهای مدیریت هیجانهای منفی.....
- ۳۹..... توانایی مقابله با هیجانها.....
- ۴۰..... توانایی مقابله با استرس.....
- ۴۰..... مهارت همدلی.....
- ۴۱..... راههای رسیدن به همدلی.....
- ۴۲..... محتوا.....
- ۴۲..... تحلیل محتوا.....
- ۴۳..... مراحل تحلیل محتوا.....
- ۴۳..... انواع تحلیل محتوا.....
- ۴۴..... تکنیک های تحلیل محتوا.....
- ۴۴..... خصوصیات و ویژگیهای تحلیل محتوا.....
- ۴۵..... ضوابط عملی برای تحلیل محتوا.....
- ۲-۳: پیشینه ی تحقیق.....
- ۴۶..... تحقیقات در داخل کشور.....

۴۷..... تحقیقات در خارج از کشور.....

فصل سوم: روش تحقیق..... ۴۹.....

۵۰..... مقدمه.....

۵۰..... روش پژوهش.....

۵۱..... تحلیل محتوا چیست؟.....

۵۲..... تحلیل محتوای کتاب درسی بر حسب تحلیل مقوله بندی (پدیده در متن).....

۵۲..... مراحل تحلیل محتوای کتاب درسی بر حسب تحلیل مقوله بندی (پدیده در متن).....

۵۳..... جامعه آماری.....

۵۳..... ابزار پژوهش و روش جمع آوری اطلاعات.....

۵۵..... روشهای آماری در تجزیه و تحلیل داده ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها..... ۵۶.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری..... ۷۶.....

۷۷..... مقدمه.....

۷۷..... نتایج پژوهش.....

۷۹..... محدودیت تحقیق.....

۷۹..... پیشنهادهای کاربردی و پژوهشی.....

۸۱..... منابع.....

۸۱..... منابع فارسی.....

۸۴..... منابع خارجی.....

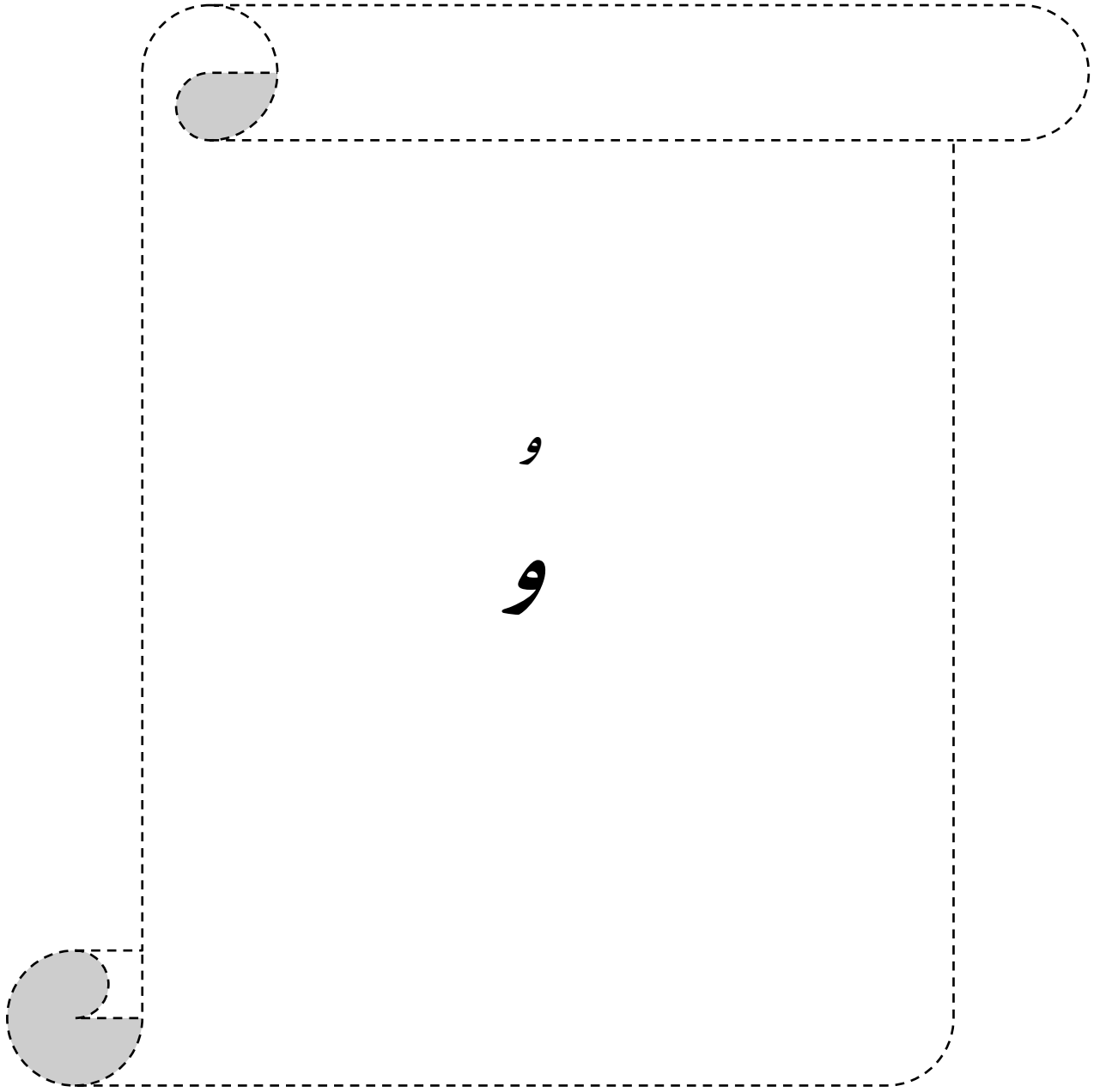
۸۵..... پیوست.....

فهرست جداول:

صفحه	عنوان	
۵۴	شاخص های همسانی درونی سوال های پرسشنامه در مرحله ی مقدماتی	۳-۱
۵۵	آلفای کرانباخ	۳-۲
۵۸	تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس مهارتهای پنجگانه ی زندگی (بخش اول کتاب)	۴-۱
۵۸	تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس مهارتهای پنجگانه ی زندگی (بخش دوم کتاب)	۴-۲
۵۹	تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس مهارتهای پنجگانه ی زندگی (بخش سوم کتاب)	۴-۳
۵۹	تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس مهارتهای پنجگانه ی زندگی (بخش چهارم کتاب)	۴-۴
۶۰	تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس مهارتهای پنجگانه ی زندگی (بخش پنجم کتاب)	۴-۵
۶۰	شاخصهای توصیفی مربوط به سؤال یک پژوهش	۴-۶
۶۱	شاخصهای توصیفی مربوط به سؤال دوم پژوهش	۴-۷
۶۲	شاخصهای توصیفی مربوط به سؤال سوم پژوهش	۴-۸
۶۳	شاخصهای توصیفی مربوط به سؤال چهارم پژوهش	۴-۹
۶۴	شاخصهای توصیفی مربوط به سؤال پنجم پژوهش	۴-۱۰
۶۶	شاخصهای آماری مربوط به جنسیت	۴-۱۱
۷۰	فراوانی مشاهده در سطوح لیکرت به هریک از پرسش های پرسشنامه در سوال یک پژوهش	۴-۱۲
۷۰	فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار مربوط به سوال یک پژوهش	۴-۱۳
۷۱	مقایسه ی نظرات دبیران و فراوانی مورد انتظار سوال یک پژوهش	۴-۱۴
۷۱	فراوانی مشاهده در سطوح لیکرت به هریک از پرسش های پرسشنامه در سوال دوم پژوهش	۴-۱۵
۷۲	فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار سوال دوم پژوهش	۴-۱۶
۷۲	مقایسه نظرات دبیران و فراوانی مورد انتظار سوال دوم پژوهش	۴-۱۷
۷۳	فراوانی مشاهده در سطوح لیکرت به هریک از پرسش های پرسشنامه در سوال سوم پژوهش	۴-۱۸
۷۳	فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار سوال سوم پژوهش	۴-۱۹
۷۴	مقایسه ی نظرات دبیران و فراوانی مورد انتظار سوال سوم پژوهش	۴-۲۰
۷۴	فراوانی مشاهده در سطوح لیکرت به هریک از پرسش های پرسشنامه در سوال چهارم پژوهش	۴-۲۱
۷۵	فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار سوال چهارم پژوهش	۴-۲۲
۷۵	مقایسه ی نظرات دبیران و فراوانی مورد انتظار سوال چهارم پژوهش	۴-۲۳
۷۶	فراوانی مشاهده در سطوح لیکرت به هریک از پرسش های پرسشنامه در سوال پنجم پژوهش	۴-۲۴
۷۶	فراوانی مشاهده و مورد انتظار سوال پنجم پژوهش	۴-۲۵
۷۶	مقایسه نظرات دبیران و فراوانی مورد انتظار	۴-۲۶

فهرست نمودارها

شماره نمودار	عنوان	صفحه
۴-۱	فراوانی مشاهده شده در هریک از ریز مولفه های مهارت مسئولیت پذیری	۶۱
۴-۲	فراوانی مشاهده شده در هریک از ریز مولفه های مهارت تصمیم گیری	۶۲
۴-۳	فراوانی مشاهده شده در هریک از ریز مولفه های مهارت ارتباط با دیگران	۶۳
۴-۴	فراوانی مشاهده شده در هریک از ریز مولفه های مهارت مدیریت هیجانات	۶۴
۴-۵	فراوانی مشاهده شده در هریک از ریز مولفه های مهارت همدلی	۶۵
۴-۶	فراوانی مشاهده شده در هریک از مهارتهای پنجگانه	۶۵
۴-۷	شاخصهای آماری مربوط به جنسیت	۶۶
۴-۸	توزیع مهارتهای زندگی در کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه حاصل از نتایج روش زمینه یابی	۷۴
۴-۹	توزیع مهارتهای زندگی در کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه حاصل از نتایج روش تحلیل محتوا	۷۴

مقدمه:

زندگی اجتماعی پویا، مستلزم یادگیری مهارت های زندگی است. تعداد روزافزون افرادی که در برقراری ارتباط با دیگران مشکل دارند، افرادی که از برخوردهای اجتماعی می ترسند و یا نوجوانانیکه دچار بزهکاری، افت تحصیلی، ناسازگاری مدرسه ای، اضطراب، افسردگی و انزوای اجتماعی هستند، ضرورت پرداختن به رشد اجتماعی و مهارت های آن را توجیه می کند (لیبرمن^۱، ۱۹۸۹). رشد اجتماعی^۲، مبین وجود مجموعه متوازی از مهارت های اجتماعی و رفتارهای انطباقی فراگرفته شده است که فرد را قادر می سازد با سایرین روابط متقابل مطلوب داشته، واکنشهای مبت بر روز داده و از رفتارهاییکه پیامد منفی دارند، اجتناب ورزد (کارتلج و میلبرن، ۱۳۶۹).

در سال ۱۹۹۶ میلادی سازمان بهداشت جهانی، به منظور پیشگیری و افزایش سسط بهداشت روانی افراد و جامعه، برنامه ای با عنوان آموزش مهارت های زندگی تدوین نمود که هدف از آن افزایش توانایی های روانی- اجتماعی کودکان و نوجوانان به منظور برخورد سازگارانه با مسائل و دشواری هایی که در زندگی با آن مواجه می شوند، بود. برنامه مهارت های زندگی بر این اصل استوار است که کودکان و نوجوانان نیاز و حق دارند که بتوانند از خود و خواسته های خود در برابر موقعیت های سخت زندگی دفاع کنند (کردنوقابی و شریفی، ۱۳۸۴).

یونیسف (۲۰۰۳) معتقد است اصطلاح مهارت های زندگی به گروه بزرگی از مهارت های روانی- اجتماعی و میان فردی اطلاق می شود که می تواند به افراد کمک کند تا تصمیمات خود را با موفقیت اتخاذ کنند، به طور موثر ارتباط برقرار کنند، مهارت های مقابله ای و مدیریت شخصی خود را گسترش دهند و زندگی سالم و پربار داشته باشند. مهارت های زندگی می توانند اعمال شخصی، اعمال مربوط به دیگران و اعمال مربوط به محیط اطراف را طوری هدایت کنند که به سلامت بیشتری منجر شود. آسایش بیشتر جسمانی، روانی و اجتماعی منجر شود (یونیسف به نقل از کردنوقابی و شریفی، ۱۳۸۴).

پژوهشها نشان می دهد که رفتارهای ضد اجتماعی و خشونت آمیز (اشنایدر، ۱۹۵۵)، اضطراب اجتماعی (بوتوین وانی، ۱۹۸۲)، ناسازگاری اجتماعی و هیجانی و نگرشهای خصومت آمیز و خود بی ارزش سازی (روال و همکاران، ۱۹۷۲)، اختلالات رفتاری و عاطفی (گنیز، ۱۹۹۳)، احساس تنهایی و بیره ریشه در ارتباطات میان فردی نادرست و ضعف در مهارت های زندگی دارد (به نقل از صفرزاده، ۱۳۸۲، ص ۱).

در عصر حاضر که دانش بشری با سرعت شگفت انگیزی در حال توسعه و گسترش است، اهمیت تدوین کتب درسی با کیفیت محتوایی بالابیش از پیش نمایان می شود. کتاب درسی به عنوان رایج ترین و مهم ترین این فرآورده ها در برخی نظام های آموزشی اهمیت بیشتری دارد. در نظام آموزشی ایران کتاب

^۱- Liberman

^۲- social development

درسی مهم ترین او لب تنها فرآورده ای است که به طور فراگیر در اختیار مجریان برنامه و یادگیرندگان قرار می گیرد (حاجی زاده، ۱۳۸۶، ص ۱). در گستره نظام آموزش و پرورش تحلیل محتوا یکی از مهم ترین و پرکاربردترین ابزار تحقیق شمرده می شود. در شناخت و تجزیه و تحلیل محصول و محتوا یعنی همان پیام آموزشی در هر شکل آن کاربرد دارد (به نقل از رضا بیان، ۱۳۸۶).

از آن جا که کتاب درسی یکی از مولفه های موثر در کیفیت و اثربخشی نظام آموزشی است لذا محتوای آن باید به گونه ای انتخاب شود که دانش آموزان از دانش، نگرش و مهارت های ضروری زندگی به تناسب رشد سنی خود در دوره های مختلف تحصیلی برخوردار شوند لذا در پژوهش حاضر سعی بر آن است به ارزیابی محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی دوره اول متوسطه براساس آموزش مهارت های زندگی از دیدگاه دبیران استان اردبیل پرداخته شود.

بیان مسئله:

پیچیدگی ها و بیبرات سریع زندگی بشری، چالش های فراوانی را در برابر انسان قرار داده است. چگونگی سازگاری با شرایط و دشواری های ناشی از چالش های موجود، اولمش ولی های اصلی متخصصان این امر، به ویژه در حوزه تعلیم و تربیت، بوده است. آموزش مهارت های زندگی برای آماده نمودن افراد، هنگام مقابله با مشکلات، و ایجاد رفتارهای مبت و در نتیجه دستیابی به زندگی موفقیت آمیز در سال های اخیر مورد توجه دست اندرکاران نظام های آموزشی قرار گرفته است. مهارت های زندگی کید بر قابلیت های عملی و موفقیت دارند و از تحلیل نیازها و خواسته های اجتماعی، و الزام های روزمره و عادی زندگی استخراج می شوند و برخی از آن ها به مهارت های سازگاری و ارتباطات افراد، برخی به کارهای روزمره زندگی و برخی نیز به مهارت های شهروندی مربوط می شود.

منظور از مهارت های زندگی آن نوع توانایی های شناختی و عاطفی، عملی است که برای موفقیت و احساس شادمانی در زندگی روزمره معمولی و عادی مورد نیاز می باشد و اهداف آموزشی این نوع مهارتها از الزامات و نیازهای روزمره زندگی استخراج گردد (استنشن و همکاران، ۱۹۸۰ سازمان بهداشت جهانی، ۱۹۴۰). هووو عانارد مهارت های زندگی، مجموعه ای از توانایی های روانی- جسمانی هستند که قدرت سازگاری و رفتلو بت و کارآمد را افزایش داده و بآ می شوند که افراد مسئولیت های مربوط به نقش اجتماعی خود را پذیرفته و بدون صدمه زدن به خود و دیگران، با چالش ها و مشکلات رو به رو شده و انتخاب ها و رفتارهای سالمی در سراسر زندگی داشته باشند (هوبه نقل از صفرزاده، ۱۳۸۶).

دانش آموزان دوره متوسطه بهلحا شرایط خاص دوره ی نوجوانی ولو دارای ویژگیهای منحصر به فرد هستند. طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی، این گروه سنی در رابطه با رفتارهای مربوط به مشکلات بهداشتی آسیب پذیرترین گروه می باشند. تحقیقات نشان دادامت آموزش مهارتهای زندگی

تثیراتی بر رشد رفتارهای سازگارانه افراد و کاهش رفتارهای منفی افراد داشته است به عنوان نمونه بوتون و همکاران اثرآموزش مهارتهای زندگی را بر مصرف الکل، سیگار، مواد مخدر بررسی کردند، این مهارت‌ها مهارتهای ارتباط انسانی، تصمیم‌گیری، اداره زندگی، جلوگیری از اضطراب و ترس بوده است، نتایج تحقیق نشان داد که این نوع آموزش‌ها بر کاهش موارد مذکور مؤثر بوده است (به نقل از ادیب، ۱۳۸۲، ص ۱).

همزمان با اهمیت نظام‌های آموزش و پرورش، در نقش هیف مدارس در بسیاری از کشورها تحولات عظیمی ایجاد شده است. در واقع نقش کلی و الب مدارس در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان به‌لحا اینکه منجر به کسب مهارتهای خاص نمی‌گردد، آموزش عمومی تلقی می‌شود و هم‌زمان با آموزش عمومی، مدارس، مسئولیت ایجاد لرتقا رشد اخلاقی، معنوی، فرهنگی، روانی و جسمانی دانش‌آموزان را برعهده دارد و ف به آماده کردن آنها به منظور تجربه فرصت‌ها، مسئولیت‌ها و تجارب زندگی بزرگسالی است. به علت پیچیدگی جامعه حاضر، در نظام آموزش و پرورش بی از دروس و فعالیت‌های تربیتی مدارس در طی دوره‌های تحصیلی ازلحا محتوایی از کیفیت لازم برخوردار نبوده و منجر به رشد مهارت‌های اخلاقی، معنوی، فرهنگی، روانی و جسمانی در دانش‌آموزان نشده و در نتیجه آنها آمادگی لازم برای تمرین مسئولیت‌ها و مهارت‌های زندگی بزرگسالی را کسب نکرده و به‌سبب مناسبی از بهداشت روانی نمی‌رسند به علاوه در مواجهه بلسا ل و چالش‌های زندگی دچار مشکلات جدی می‌شوند. این‌گونه افراد در حللسا ل بین فردی مشکلاتی دارند، نسبت به موقعیتهای دشوارپاس‌های رفتاری، شناختی و عاطفی ناسازگارانه ای را نشان می‌دهند، لب تکانشی عمل می‌کنند، درق اوت در مورد قصد و نیت دیگران و کنترل خشم خود مشکل دارند و این افراد از ضعف تمرکز، عدم توانایی در مدیریت زمان و تعیین هدف رنج می‌برند (باروم به نقل از صفر زاده، ۱۳۸۶).

از آن جایی که کتاب مطالعات اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین کتابهای درسی سال اول متوسطه با هدف آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان طراحی شده است لذا مسئله اساسی پژوهش حاضر این است که کتاب علوم اجتماعی سال اول متوسطه به‌لحا محتوایی تا چه اندازه منطبق با پرورش مهارت‌های زندگی اچمله خودآگاهی-همدلی، ارتباط-روابط میان فردی، تصمیم‌گیری-حللسا له، تفکرخلا - تفکر انتقادی، مهار کردن هیجانات-مقابله با استرس در دانش‌آموزان، تنظیم و سازمان‌دهی شده است بنابراین در پژوهش حاضر، سعی بر آن است تا به ارزیابی محتوای کتاب درسی مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه از دیدگاه دبیران شهر اردبیل با هدف بررسی محتوای کتاب به‌لحا منطبق بودن با آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان پرداخته شود و میزان موفقیت آن در دست‌یابی به هدف مذکور مورد ارزیابی قرار گیرد.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

با توجه به اهمیت دوره متوسطه به عنوان بخش مهمی از زندگی فرد که تجربیات گسترده خود را در دوره بعد، یعنی بزرگسالی به منصفه بهور می رساند و این تجربیات در صورتی که جلسا ل شخصی و اجتماعی باشد، برانگیزاننده، موثر و سودمند خواهد بود و یادگیری مادام العمر را به همراه خواهد داشت. در تعیین محتوا و خط مشی آموزشی، کتاب درسی از جایگاه ویژه ای برخوردار است لذا تمامی دست اندرکاران آموزش و پرورش توجه خاص به کتاب و محتوا دارند از این رو تحلیل محتوای درسی بیش از هر موضوع نظر متخصصان را به خود جلب می نماید. آموزش مهارت های زندگی از طریق محتوای کتاب درسی، خصوصاً کتاب مطالعات اجتماعی یک ضرورت حتمی است و این ضرورت از آنجا ناشی می شود که آموزش این گونه مهارت ها ضمن ارتباط با چگونگی و کیفیت زندگی شهروندان، موضوعات آموزشی را به نیازهای واقعی و علایق دانش آموزان، پیوند می دهد.

نیاز به دانش و مهارت های مختلف در جامعه امروزی به قدری است که خانواده به تنهایی قادر نیست آنها را به فرزندان انتقال دهد، در نتیجه مسئولیت انتقال مهارت ها، نگرش ها و ارزشی هایی را که تصور می شود برای دانش آموزان مهم است بر خود فرض می دانند. به همین لحاظ امروزه در بسیاری از نظام های آموزشی بخشی از برنامه های رسمی به این امر اختصاص یافته است لذا مهارت های زندگی شامل مجموعه ای از تواناییها هستند که قدرت سازگاری و رفتار مبت و کارآمد را در رفتار افزایش می دهد. در نتیجه شخص قادر می شود بدون اینکه به خود و دیگران صدمه بزند، مسئولیت های مربوط به نقش اجتماعی خود را بپذیرد و با چالش ها و مشکلات روزانه زندگی را به شکل مؤثر روبه روشود (کلینیکه، ۱۳۸۹).

در خصوص اهمیت و ضرورت کاربردی این پژوهش نکات زیجا ز اهمیت است. انجام این پژوهش باء می شود مسئولان تدوین کتب درسی با عنایت به ضرورت توجه محتوای کتاب مطالعات اجتماعی به مهارت های زندگی، به رابطه معلم با دانش آموزان در کلاس بسیار بهتر توجه کنند. این امر علاوه بر افزایش مهارت های ارتباطی دانش آموزان ممکن است به علت افزایش این مهارت ها در معلم نیز باشد، به این صورت که معلم در حین آموزش این مهارت ها، خود نیز آنها را آموخته و بکار بگیرد. همچنین موجب ارتقای عملکرد دانش آموزان در حوزه های مختلف تحصیلی، فردی، بین فردی و روابط با همسالان شود. در حوزه تحصیلی این اتفاقا به شکل افزایش یافتن حور در مدرسه، بهبود توجه، کاهش میزان افت تحصیلی، کاهش زمان صرف شده در آموزش های جبرانی و افزایش معدل تحصیلی انجام گیرد و در حوزه فردی، به صورت افزایش مهارت های انطباقی، کاهش پرخاشگری، افسردگی، مصرف مواد، استرس و شکایت جسمی و افزایش چهرت و ورزشی، مهارت های حل مسله و رشد مسئولیت پذیری، خود را نشان دهد.

اهدای تحقیق:

هد کلی:

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه براساس پرورش مهارت‌های زندگی از دیدگاه دبیران شهر اردبیل

اهدای جزئی:

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه در پرورش مهارت مسئولیت پذیری دانش آموزان

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه در پرورش توانایی تصمیم‌گیری فردی دانش آموزان

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه در برقراری رابطه موثر دانش آموزان با دیگران

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه در مدیریت هیجان‌ها، خشم و کنترل احساسات

ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه در پرورش احساس همدلی با دیگران

سوالات پژوهش:

۱. میزان موفقیت محتوای کتاب مطالعات اجتماعی در پرورش مهارت مسئولیت‌پذیری چگونه است؟
۲. میزان موفقیت محتوای کتاب مطالعات اجتماعی در پرورش توانایی تصمیم‌گیری چگونه است؟
۳. میزان موفقیت محتوای کتاب مطالعات اجتماعی در پرورش مهارت برقراری رابطه موثر دانش آموزان با یکدیگر (ارتباط بین فردی) چگونه است؟
۴. میزان موفقیت محتوای کتاب مطالعات اجتماعی در پرورش مهارت‌های هیجانی و کنترل احساسات (ارتباط درون فردی) چگونه است؟
۵. میزان موفقیت محتوای کتاب مطالعات اجتماعی در پرورش مهارت احساس همدلی با دیگران چگونه است؟

تعاریف نظری و عملی اهمیت تحقیق:

ارزیابی^۱

تعریف نظری:

بنا به تعریف پاتون (۱۹۷۷) ارزیابی به معنای گرد آوری اطلاعات درباره ی فعالیت ها، ویژگی ها و برون دادهای برنامه به منظور اوت در برنامه، بهبود و اثربخشی برنامه و یا اطلاع رسانی برای تصمیم گیری جهت برنامه ریزی آینده است.

تعریف عملی:

در این پژوهش منظور ارزیابی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه براساس پرورش مهارتهای زندگی و میزان موفقیت محتوای کتاب در پرورش مهارتهای زندگی است.

محتوا^۲

تعریف نظری:

مجموعه مفاهیم، مهارت ها و گرایش هایی که از سوی برنامه ریزان انتخاب و سازماندهی می شود و در عین حال آثار حاصل از فعالیت ها یاددهی یادگیری معلم و شاگرد را نیز در برمی گیرد (ملکی، ۱۳۸۶، ص ۶۵).

تعریف عملی:

در پژوهش حاضر منظور از محتوا درس مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه می باشد.

مهارتهای زندگی^۳

تعریف نظری:

مهارت های زندگی، توانایی ها روانی اجتماعی هستند که فرد را برای مقابله مؤثر و پرداختن به کشمکش ها و موقعیت های زندگی یاری می بخشد. این تواناییها فرد را قادر می سازد تا روابط با سایر انسانها، جامعه، فرهنگ و محیطه بت و سازگارانه عمل کند و سلامت روانی خود را مین کند. آموزش این مهارت ها موجب بقا رشد شخصی و اجتماعی، محافظت از حقوق انسانها و پیشگیری از مشکلات روانی-اجتماعی می شود (هوو، ۱۹۹۷).

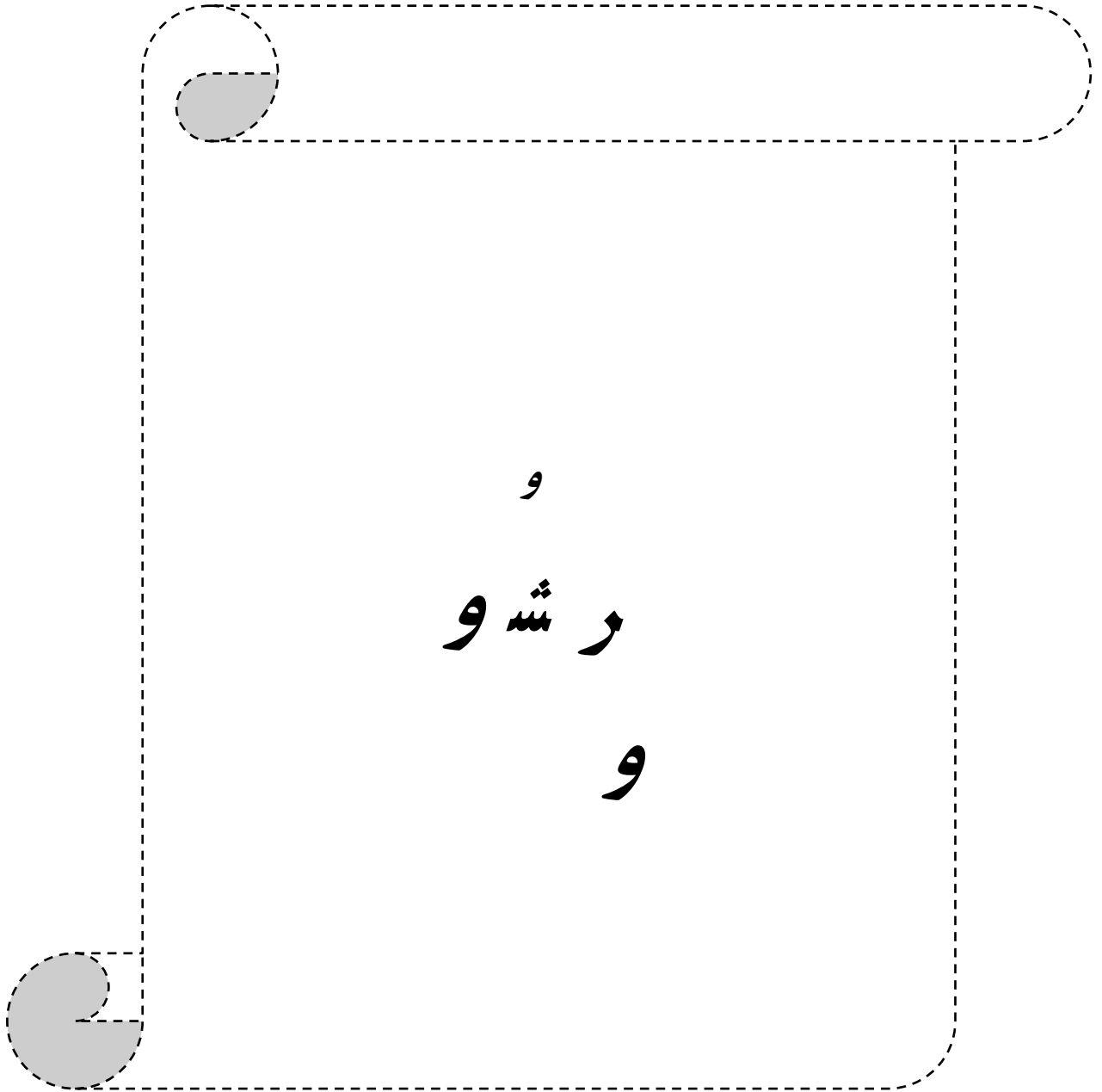
^۱. assessment

^۲. context

^۳. Skills life

تعریف عملی:

مهارت های زندگی در پژوهش حاضر، مهارت های همچون حس مسولیت پذیری، رابطه موثر با یکدیگر، قوه تصمیم گیری، توانایی مقابله با هیجانها و احساسات، گسترش ارتباطات اجتماعی و حس همدلی به هم نوع می باشد.

۱-۱: مقدمه

انسان امروزی به‌لحا پیچیدگی‌های زندگی، وسعت و سرعت بییرات، با چالش‌های فراوانی رو به روست که این چالش‌ها در قرن آینده بارزتر خواهد شد. چالش‌ها و بحران‌های مطرح می‌توان به مواردی همچون چالش بین جهانی شدن و بومی ماندن، بحران جمعیت، بحران سلامتی و ذبه، دگرگونی‌های فناوری و شرایط حرفه‌ای، آثار فناوری نوین ارتباطی بر مهارت‌های اجتماعی و خلق و خوی، مشکلات خانوادگی و شتال والدین در بیرون از منزل، افزایش فشارهای روحی و روانی، اشاره کرد (الیارد، ۱۳۷۰). هر یک از این بحران‌ها، مشکلاتی را بر چگونگی زندگی افراد، و رفتارهای اجتماعی و فردی آنان تحمیل می‌کند. با وجود بییرات عمیق و گسترده فرهنگی و بییر در شیوه ی زندگی، بسیاری از افراد در رویارویی ملسا ل زندگی فاقد مهارت‌ها و توانایی‌های لازم و اساسی هستند. این امر سبب برونسا ل و مشکلات متعدد در زندگی فردی و اجتماعی و خانوادگی افراد شده است. در حالیکه سفانه عمده تلاش بسیاری از سیستم‌های تربیتی در جوامع مختلف برآموزش مهارت‌هایی نظیر خواندن، نوشتن و حساب کردن متمرکز می‌باشد و توجه لازم برای آماده سازی فرد برای رویارویی ملسا ل و موقعیت‌های متنوع زندگی صورت نگرفته است.

همه ما در زندگی با موقعیت‌هایی روبرو می‌شویم که اگر درست عمل نکنیم سلامت روانی خودمان و دیگران به خطر می‌افتد. این موقعیت‌ها مختلفند ملاً چگونه با دوستان و اطرافیان خود ارتباط برقرار کنیم؟ چگونه مسئولیت‌های جدید را بپذیریم، چگونه تصمیم بگیریم، چگونه مشکلاتمان را حل کنیم، چگونه با ترس، اضطراب، ناکامی و افسردگی و فشارهای روانی مقابله کنیم. رفتار کردن در این موقعیت‌ها نیازمند یادگیری مهارت‌های جدید است، یعنی باید چگونه عمل کردن را تمرین کرد. آموختن و به کارگیری مهارت‌های زندگی نقش مهمی در سلامت روان دارد زیرا افراد را قادر می‌سازد تادانش، ارزشها و نگرشها را به توانایی‌های بالفعل تبدیل کند و انگیزه لازم جهت انجام رفتار سالم را داشته باشد. بر احساس فرد از خود و دیگران به اندازه یادرا دیگران از وی اثر می‌گذارد. برادرا کفایت خود، اعتماد به نفس و عزت نفس اثر دارد. انگیزه فرد در مراقبت از خود و دیگران، پیشگیری از بیماری‌های روانی و مشکلات بهداشتی رفتاری را افزایش می‌دهد(کارشناسی دفتر مشاوره و برنامه ریزی امور تربتیه نقل از منافی شرف آباد و سبحانی نژاد، ۱۳۹۰).